

EKONOMIA I ZARZĄDZANIE W TEORII I PRAKTYCE

Tom 1

**Mikro- i makroekonomiczne
aspekty polityki ekonomicznej**

redakcja naukowa
Piotr Urbanek

WYDAWNICTWO UNIwersytetu ŁÓDZKIEGO
ŁÓDŹ 2010

RECENZENCI

*Iwona Czechowska, Marianna Greta, Monika Marcinkowska
Jolanta Młodawska, Mariusz Plich, Edward Stawasz, Grzegorz Urbanek*

PRZYGOTOWANIE DO DRUKU

*Justyna Bogolebska, Wojciech Gasiński, Żaklina Jabłońska
Renata Pisarek, Błażej Socha*

OKŁADKĘ PROJEKTOWAŁA

Joanna Skopińska

Wydrukowano z dostarczonych Wydawnictwu UŁ gotowych materiałów

© Copyright by Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2010

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

2010

Wydanie I. Nakład 100 + 20 egz.
Ark. druk. 16,75. Papier kl. III, 80 g, 70×100
Zam. 133/10/DZ/2010

Drukarnia Uniwersytetu Łódzkiego
90-131 Łódź, ul. Lindleya 8

ISBN 978-83-7525-452-5

SPIS TREŚCI

WSTĘP

(Piotr Urbanek).....

CZĘŚĆ I. POLITYKA EKONOMICZNA

Polityka monetarna Europejskiego Banku Centralnego a poziom cen w strefie euro (<i>Wojciech Gasiński, Anna Misztal</i>).....	1
Elastyczność polskiego rynku pracy w kontekście akcesji do strefy euro (<i>Katarzyna Madaj</i>).....	2
Postępowania antydumpingowe państw członkowskich WTO w latach 1995-2008 (<i>Nurlybek Issabekov</i>).....	3
Sektor pasażerskich przewozów lotniczych w Polsce w latach 2004-2009 w kontekście liberalizacji transportu lotniczego w Unii Europejskiej (<i>Renata Pisarek</i>).....	4

CZĘŚĆ II. RYNKI FINANSOWE

Znaczenie instytucji bezpieczeństwa w aspekcie kryzysu finansowego ze szczególnym uwzględnieniem nowych trendów w nadzorze finansowym (<i>Joanna Stawska</i>).....	6
Nadzór nad działalnością Bancassurance w Polsce (<i>Krzysztof Woźniakowski</i>).....	7
Audyt wewnętrzny i kontrola wewnętrzna jako elementy systemu nadzoru w zakładach ubezpieczeń (<i>Aneta Tomaszewicz</i>).....	8
Porównanie efektywności informacyjnej rynku finansowego w Polsce i Wielkiej Brytanii w latach 2004-2009 (<i>Dominik Kubacki</i>).....	9
Fundusze inwestycyjne i ich wpływ na rozwój gospodarki rynkowej na tle czynników kształtujących rynek instytucji wspólnego inwestowania (<i>Agnieszka Grodecka</i>).....	10
Faktoring i jego perspektywy na polskim rynku finansowym (<i>Milan Popović</i>).....	11

CZĘŚĆ III. POLITYKA INNOWACYJNA

Istota, cele i ewolucja polityki innowacyjnej (<i>Izabela Popiel</i>).....	12
Innowacyjność sektora MSP (<i>Ewelina Kiełek</i>).....	13
Konkurencyjność przedsiębiorstw z sektora MŚP w świetle teorii kosztów transakcyjnych (<i>Żaklina Jabłońska</i>).....	14
Akademickie inkubatory przedsiębiorczości jako przykład współczesnych trendów wspomagania sektora małych i średnich przedsiębiorstw (<i>Krzysztof Świeszczak</i>).....	15

Działalność innowacyjna polskich przedsiębiorstw przemysłowych (<i>Marika Ziemia</i>).....	163
Korporacja Google jako lider innowacyjności na rynku reklamy internetowej (<i>Michał Błaszczak, Piotr Wojtczak</i>).....	173
Zarządzanie implementacją innowacji w przedsiębiorstwach na przykładzie CATT Innovation Management GmbH (<i>Błażej Socha</i>).....	179

CZĘŚĆ IV. SEKTOR IT

Technologie informacyjno - komunikacyjne w zarządzaniu przedsiębiorstwem jako element budowy nowej gospodarki - przykład regionu łódzkiego (<i>Ewelina Kina</i>).....	189
Informatyczne systemy wspomagania zarządzania (<i>Marcin Urban</i>).....	201
Prognozowanie zapotrzebowania na energię elektryczną w warunkach rynkowych oparte na wykorzystaniu narzędzi sztucznej inteligencji (<i>Marta Jabłońska</i>).....	213

CZĘŚĆ V. TEORETYCZNE ASPEKTY POLITYKI EKONOMICZNEJ

Nowa, nowa teoria handlu jako mikroekonomiczne rozwinięcie dotychczasowych koncepcji (<i>Tomasz Serwach</i>).....	225
Efekt zarażenia jako wyjątkowy przypadek międzynarodowej transmisji koniunktury (<i>Piotr Gabrielczak</i>).....	235
Cykl koniunkturalny - charakterystyka. Próba identyfikacji cyklu i oceny współzależności w gospodarkach wybranych nowych krajów członkowskich UE (Akcesja 2004) (<i>Marta Lubieniecka</i>).....	247
Anarchokapitalizm Murraya Rothbarda - skrajna pochwała kapitalizmu (<i>Malgorzata Plaszczyca</i>).....	259

Wstęp

Oddana do rąk Czytelników książka obejmuje 24 oryginalne opracowania. Zespół autorski składa się ze studentów Studiów Doktoranckich Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego i Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego. Prezentowane artykuły są rezultatem badań prowadzonych przez doktorantów dotyczących różnych aspektów funkcjonowania współczesnych gospodarek. Nawiązują one do aktualnych zjawisk obserwowanych w światowej i polskiej gospodarce. Autorzy nie uzurpując sobie prawa do całościowego wyjaśnienia niezwykle złożonych i wielowymiarowych zjawisk gospodarczych, w sposób oryginalny ilustrują wiele z tych zjawisk. Na uwagę zasługuje wielowątkowy i wielowymiarowy charakter rozważań prowadzonych w poszczególnych artykułach. Są wśród nich opracowania o charakterze teoretycznym i metodologicznym, a także prezentowane przez autorów wyniki własnych badań empirycznych.

Lektura artykułów wskazuje na bardzo szerokie spektrum zainteresowań naukowych doktorantów. Wspólnym wątkiem, który przewija się w wielu opracowaniach jest problematyka polityki ekonomicznej. Pod pojęciem tym należy rozumieć ogół działań państwa związanych ze stymulowaniem procesów gospodarczych, które powinny prowadzić do osiągania celów ogólnogospodarczych, stojących przed każdą gospodarką narodową: wysokiego tempa wzrostu gospodarczego, stabilnych cen, niskiego poziomu bezrobocia i utrzymania równowagi w obrocie z zagranicą. Stopień realizacji tych celów, zależy z jednej strony od prowadzonej przez władze polityki ekonomicznej. Zarazem najważniejsze decyzje gospodarcze: co produkować, jak produkować, w jaki sposób alokować wytworzoną produkcję, podejmują samodzielnie miliony uczestników gry rynkowej, przede wszystkim gospodarstwa domowa i przedsiębiorstwa. Najważniejszy dylemat polityki ekonomicznej sprowadza się do określenia, w jakim stopniu państwo powinno ingerować w funkcjonowanie samoczynnego mechanizmu rynkowej alokacji zasobów. Zgodnie z tezami formułowanymi w ramach neoklasycznej teorii ekonomii działanie mechanizmu rynkowego poprzez racjonalne decyzje podejmowane przez podmioty rynkowe prowadzi do ustalania stanów równowagi w gospodarce. Zwolennicy teorii keynsofskiej twierdzą, że mechanizm rynkowy jest często zawodny i w takiej sytuacji głównym zadaniem państwa jest wspieranie gospodarki przy użyciu narzędzi polityki ekonomicznej, za pomocą których można wpływać na kierunki tych decyzji. Obecny kryzys gospodarczy zmusza do ponownego przemyślenia teorii ekonomicznych. W ślad za tym powinny nastąpić zmiany w myśleniu o polityce ekonomicznej. Autorzy wielu opracowań zamieszczonych w książce podejmują tego typu wątki badawcze przede wszystkim odnosząc się do zjawisk związanych z funkcjonowaniem rynków finansowych, polityką innowacyjną i sektorem IT.

ZNACZENIE INSTYTUCJI BEZPIECZEŃSTWA W ASPEKTCIE KRYZYSU FINANSOWEGO ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM NOWYCH TRENDÓW W NADZORZE FINANSOWYM

Wstęp

W ostatnim czasie, szczególnie ze względu na zaistniały kryzys finansowy, powstała potrzeba zweryfikowania bezpieczeństwa na rynkach finansowych (*financial safety*) oraz budowa międzynarodowej architektury finansowej (*new international financial architecture*), nazywanej również nowym międzynarodowym krajobrazem finansowym (*new international financial landscape*). Celem artykułu jest przyjrzenie się regulacjom prawnym oraz działaniom instytucji sieci bezpieczeństwa w Unii Europejskiej szczególnie w sytuacji występowania kryzysu finansowego.

Instytucje bankowe jako element sieci bezpieczeństwa w obliczu kryzysów finansowych

Pojęcie nowej architektury finansowej obejmuje instytucje, zasady, reguły, politykę i procedury związane z zapobieganiem i rozwiązywaniem kryzysów finansowych. Reforma dotychczasowej międzynarodowej architektury finansowej polega na tworzeniu odpornego i bardziej stabilnego systemu finansowego, który narażony jest na destrukcyjny wpływ kryzysów finansowych².

Doświadczenie międzynarodowe wskazuje na istnienie zróżnicowanych rozwiązań, związanych z instytucjonalnym usytuowaniem nadzoru nad systemem finansowym. Biorąc pod uwagę kryterium zakresu integracji nadzoru nad poszczególnymi segmentami systemu finansowego, wyodrębnić można modele nadzoru sektorowego i zintegrowanego. Pierwszy, polega na istnieniu odrębnych instytucji, które nadzorują poszczególne segmenty rynku, jak: sektor kapitałowy, bankowy czy ubezpieczeniowy. Drugi, zakłada częściowe bądź całkowite połączenie funkcji nadzorczych nad segmentami rynku finansowego. W przypadku innego kryterium uwzględniającego stopień zaangażowania banku centralnego w nadzór finansowy wymienia się trzy modele. Model nadzoru, w którym bank centralny odpowiada tylko za nadzór bankowy. Model, w którym bank centralny sprawuje nadzór nad całym systemem finansowym. Ostatni

¹ Doktorantka, Instytut Finansów, Bankowości i Ubezpieczeń, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny UŁ.

² A. Jurkowska-Zeidel, *Bezpieczeństwo rynku finansowego w świetle prawa Unii Europejskiej*, Oficyna Wolters Kluwer Polska, Warszawa, 2008, str. 11.

przykład to model banku centralnego nie zaangażowanego w nadzór finansowy. Dodatkowo oprócz dwóch wspomnianych wyżej kryteriów wymienia się również tzw. podejście funkcjonalne, określane jako „Twin Peaks”. Zakłada ono istnienie dwóch instytucji nadzorczych, z których jedna odpowiedzialna jest za nadzór ostrożnościowy nad wszystkimi instytucjami finansowymi (*prudential supervision*), a druga sprawuje kontrolę nad prawnymi aspektami operacji finansowych (*conduct - of - business supervision*) i odpowiedzialna jest za ochronę konsumentów³.

W literaturze można znaleźć wiele różnych stanowisk dotyczących kwestii zaangażowania banku centralnego w działania nadzoru bankowego. L. Mayer, członek Zarządu Rezerwy Federalnej, stwierdził, że oddzielenie nadzoru bankowego od banku centralnego jest krokiem niebezpiecznym, a kraje, w których nadzór został zintegrowany poza bankiem, nie postąpiły rozważnie⁴.

Prezes Narodowego Banku Polskiego - S. Skrzypek, na seminarium pod tytułem „Polska wobec integracji jednolitego rynku finansowego w Unii Europejskiej”, 20 czerwca 2007 roku podkreślił, że wiodącą rolę w efektywnym systemie bezpieczeństwa finansowego pełni bank centralny. Mający bezpośredni dostęp, poprzez stały monitoring i analizę sytuacji systemu finansowego, do danych płynących z rynku. Ponadto jest w stanie wcześniej zareagować na symptomy potencjalnego niebezpieczeństwa dla stabilności finansowej wykorzystując do tego odpowiednie narzędzia. S. Skrzypek stwierdził, że takimi narzędziami dysponował GINB (Generalny Inspektorat Nadzoru Bankowego), który powinien pozostać w strukturach NBP, a jego likwidacja naraziła bank centralny na ryzyko zbyt późnego zareagowania w sytuacji rzeczywistego zagrożenia niestabilności w systemie finansowym⁵.

Dla funkcjonowania i stabilności całego systemu finansowego kluczową rolę pełni sektor bankowy. Przede wszystkim dlatego, że kryzysy finansowe, które pojawiły się na szczeblu światowym, głównie związane były z funkcjonowaniem banków. Mniej zaangażowane były firmy inwestycyjne, czy zakłady ubezpieczeniowe. Od momentu wprowadzenia wspólnej waluty euro w 1999 roku, rozpoczęto rozważania na temat konieczności międzynarodowego porozumienia w Unii Europejskiej, w zakresie przeciwdziałania i rozwiązywania sytuacji związanych z kryzysami finansowymi. Komisja Europejska opracowała plan działań normatywnych zebranych w dokumencie *Financial Services Action*

³ Ch. Goodhart, *The Organizational Structure of Banking Supervision*, FSI Occasional Paper No. 1, BIS 2000, s. 1-21.

⁴ L. Mayer, *An Agenda for Bank Supervision and Regulation*, Remarks Before the Institute of International Bankers 1999, [w:] *Instytucjonalna organizacja nadzoru finansowego w krajach Unii Europejskiej*, Narodowy Bank Polski, Departament Systemu Finansowego, Warszawa, listopad 2009, s. 5.

⁵ S.S. Skrzypek, *Rola NBP w zarządzaniu ewentualnym kryzysem bankowym na jednolitym rynku europejskim*, seminarium 20 czerwca 2007 roku p.t. „Polska wobec integracji jednolitego rynku finansowego w Unii Europejskiej”.

Plan (FSAP), którego celem było pogłębienie integracji jednolitego rynku finansowego. Traktat o utworzeniu Wspólnoty Europejskiej stanowi, że swobodny przepływ usług, kapitału oraz swoboda przedsiębiorczości są podstawami jednolitego rynku finansowego. Integracja rynku finansowego polega na minimalnej harmonizacji oraz wzajemnym uznaniu regulacji krajowych. Prawa te przyczyniły się do uznania w Unii Europejskiej jednolitej licencji, czyli jednego paszportu (*single passport*) oraz do powierzenia funkcji nadzorczych nad rynkiem finansowym instytucjom kraju macierzystego. W ramach działań na rzecz wzmocnienia jednolitego rynku finansowego wyróżnia się: wprowadzenie regulacji prawnych zawartych w FSAP, zastosowanie w praktyce nowego podejścia do tworzenia regulacji prawnych integrujących rynek finansowy UE według standardów Lamfalussy'ego⁶. Ponadto zawieranie bilateralnych, regionalnych oraz paneuropejskich umów między instytucjami wchodzącymi w skład sieci bezpieczeństwa finansowego, w zakresie współpracy i wymiany informacji w czasach kryzysu, a także w związku ze sprawowaniem nadzoru nad instytucjami finansowymi o transgranicznym zakresie funkcjonowania, także działania, które obejmują opracowywanie rozwiązań przydatnych w praktyce, takich jak wykonywanie symulacji zarządzania kryzysem finansowym⁷.

Wśród instytucji tworzących sieć bezpieczeństwa finansowego, banki centralne są instytucjami o najdłuższej tradycji działań opartych na wspieraniu stabilności finansowej. Początków traktowania stabilności finansowej przez banki, jako celu swojej działalności można upatrywać już w XIX wieku. System Rezerw Federalnych - FED, powołany w 1913 roku przez Kongres Stanów Zjednoczonych, jest przykładem banku centralnego, który został ustanowiony w odpowiedzi na masowe bankructwa banków, w wyniku recesji z początków XX wieku. Jednym z istotnych zadań FED był nadzór nad bankami. Wiele banków centralnych od pierwszych chwil swojego istnienia pełniły funkcje nadzorcze, dlatego dysponują wiedzą instytucjonalną i doświadczeniem w tym obszarze⁸.

Działania na rzecz bezpieczeństwa finansowego mają istotne znaczenie dla każdego kraju chociażby z takiego powodu, że konsekwencje kryzysów bankowych są bardzo wysokie. Średni kryzys w systemie bankowym kosztuje gospodarkę około 15 – 20% PKB. Dodatkowo globalizacja oraz liberalizacja rynków finansowych spowodowały, że współczesny kryzys może powstać w innym miejscu niż źródło tego kryzysu poprzez tzw. efekt zakażenia (*contingency effect*). Szczególnie jest to widoczne i istotne w państwach, w

⁶ Procedura Lamfalussy'ego – to czteroszczeblowy proces, tworzenia ramowych legislacji, technicznego ich wdrażania, wprowadzania ich na poziomie państw członkowskich, aż w końcu monitorowanie i egzekwowanie zaimplementowanych regulacji UE w państwach członkowskich.

⁷ A. Jurkowska-Zeidel, *Bezpieczeństwo rynku*, op. cit., s. 11.

⁸ *Instytucjonalna organizacja nadzoru finansowego w krajach Unii Europejskiej*, Narodowy Bank Polski, Departament Systemu Finansowego, Warszawa, listopad 2009, s. 7.

których sektor finansowy jest kontrolowany przez zagraniczne instytucje. Dlatego utrzymanie stabilności systemu finansowego zostało powierzone gwarantom bezpieczeństwa. Jest to tzw. sieć bezpieczeństwa (*safety net*) obejmująca regulatorów i nadzorców rynku finansowego oraz banki centralne⁹. Przykładowo w Polsce sieć bezpieczeństwa obejmuje przede wszystkim Narodowy Bank Polski (NBP), Komisję Nadzoru Finansowego (KNF) oraz Bankowy Fundusz Gwarancyjny (BFG), a także Rząd. Głównym celem BFG jest zapewnienie bezpieczeństwa i stabilności systemu bankowego, jak również ochrona interesów depozytariuszy. Operacje BFG skupiają się na gwarantowaniu, pomocy, kontroli i analizie¹⁰.

Od lipca 2007 roku świat stanął w obliczu najbardziej poważnego i finansowo destrukcyjnego kryzysu od 1929 roku. Zapoczątkowany przede wszystkim w Stanach Zjednoczonych stał się problemem globalnym. Rozprzestrzenił się bardzo szybko w różnych segmentach rynku w wielu państwach. Wiele banków, instytucji finansowych czy innych przedsiębiorstw przestało funkcjonować, co z kolei miało negatywny wpływ na całą realną gospodarkę. Gospodarki krajów OECD (*Organization for Economic Cooperation and Development* – Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju) zaczęły kurczyć się w wyniku recesji wraz ze wzrastającym gwałtownie poziomem bezrobocia. Rządy oraz banki centralne na całym świecie podjęły wiele kroków w celu ratowania sytuacji ekonomicznej oraz redukcji zagrożenia systemowego. Zastosowały pakiety stymulacyjne w różnych formach obejmujących między innymi, olbrzymie zastrzyki płynności banków centralnych, dekapitalizację instytucji finansowych, objęcie gwarancjami niektórych rodzajów aktywności finansowych oraz umożliwienie pożyczek międzybankowych, niskie stopy procentowe czy bezpośrednie kupowanie aktywów. Duża dawka płynności i niskie stopy procentowe miały być głównymi czynnikami przeciwdziałającymi skutkom kryzysu, jednak finansowe innowacje wzmocniły i przyspieszyły konsekwencje lepszego dostępu do płynności i szybkiej ekspansji kredytowej. Między innymi niskie stopy procentowe przyczyniły się do rozprzestrzeniającej się bańki na rynku nieruchomości. Dodatkowo powodem tych perturbacji na rynkach finansowych był niewystarczająco uregulowany rynek pożyczek hipotecznych oraz skomplikowane techniki finansowych zabezpieczeń. Dotowane przez rząd jednostki (*Government Sponsored Entities – GSEs*), takie jak Fannie Mae (*FNMA – Federal National Mortgage Association*) i Freddie Mac (*FHLMC – Federal Home Loan Mortgage Corporation*), których zadaniem było udzielanie

pożyczek, bądź gwarancji kredytów hipotecznych dla ludności o niższych dochodach, również prawdopodobnie przyczyniły się do pogorszenia sytuacji kryzysowej. Agencje ratingowe (*Credit Rating Agencies – CRAs*) obniżały postrzeganie ryzyka kredytowego udzielając najwyższe oceny AAA, takim produktom jak *Collateralised Debt Obligations – CDOs* czyli zobowiązaniom zabezpieczonym długiem (instrumenty sekurytyzacji oparte na długu), a zarazem udzielając jednocześnie takich samych ratingów wzorcowym obligacjom rządowym lub korporacyjnym¹¹.

Regulacje rynku finansowego ze szczególnym uwzględnieniem Nowej Umowy Kapitałowej

Jednym z ostatnich przedsięwzięć w zakresie wzmocnienia bezpieczeństwa systemu bankowego są regulacje Nowej Umowy Kapitałowej (*New Basel Capital Accord – NBCA*) Komitetu Bazylejskiego oraz dyrektywa dotycząca wymogów kapitałowych (*Capital Requirements Directive – CRD*). Istotną część tych prac stanowią przygotowania projektów poprawek do prawa bankowego oraz uchwał, którym towarzyszą obszerne konsultacje z instytucjami funkcjonującymi w sektorze bankowym. Członkowie Komitetu Bazylejskiego są reprezentantami między innymi: Belgii, Francji, Hiszpanii, Holandii, Japonii, Korei, Kanady, Luksemburga, Niemiec, Stanów Zjednoczonych, Rosji, Chin, Szwajcarii, Szwecji, Wielkiej Brytanii czy Włoch. Kraje te (obecnie 27 członków) są reprezentowane przez banki centralne oraz instytucje odpowiedzialne za nadzór bankowy w danym państwie¹².

Przybliżając znaczenie Komitetu Bazylejskiego w świecie nadzoru i regulacji bankowych warto wrócić do jego genezy. Bazylejski Komitet ds. Regulacji Bankowości i Procedur Nadzorczych, nazywany początkowo Komitetem Cooke'a, został powołany w 1974 roku, z inicjatywy Banku Rozliczeń Międzynarodowych. Komitet składał się początkowo z przedstawicieli banków centralnych i władz nadzoru bankowego krajów G10¹³.

Komitet opracował w 1988 roku Bazylejską Umowę Kapitałową (Basel I), która nowelizowana w 1996 roku, przyjęła swoją ostateczną postać w 2004 roku, pod nazwą Nowa Umowa Kapitałowa (Basel II). Standardy przez nią regulowane znalazły się również w aktach prawnych Unii Europejskiej, nazywanych *Capital Adequacy Directive (CAD* lub po nowelizacji *CAD II*),

⁹ L. Pawłowicz, *Polska wobec wyzwań kryzysu finansowego*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańska Akademia Bankowa, 2008, s. 6.

¹⁰ M. Zaleska, *The System of Deposit Guarantees and of the Security of the Banking System in Poland in the Context of Global Systematic Challenges*, [w:] H. Żukowska, M. Żukowska, *The Banking system in Poland*, Maria Curie - Skłodowska University Press, Lublin 2008, s. 297.

¹¹ J. de Larosiere, *The High-Level Group on Financial Supervision in the UE*, Report of The de Larosiere Group, Brussels, Luty 2009, s. 6 – 10.

¹² J. Głuchowski, *The Commission for Banking Supervision and the General Inspectorate of Banking Supervision as Institutions Supervising Commercial Banks*, [w:] H. Żukowska, M. Żukowska, *The Banking system in Poland*, Maria Curie - Skłodowska University Press, Lublin 2008, s. 291 – 294.

¹³ P. Dziekoński, *Nowa Umowa Kapitałowa – konsekwencje dla rynku kredytowego*, Narodowy Bank Polski, „Materiały i Studia”, Zeszyt nr 164, 2003, s. 11.

ponieważ dotyczyły adekwatności kapitałowej instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych¹⁴. Dyrektywa 2006/49/WE z 14 czerwca 2006 roku oraz Dyrektywa 2006/48/WE, obejmujące wytyczne Nowej Umowy Kapitałowej zawarte są w przepisach tzw. CRD (*Capital Requirements Directive*). Znajdują się w nich regulacje adekwatności kapitałowej oraz wytyczne dotyczące podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje kredytowe¹⁵.

Nowa Umowa Kapitałowa opiera się na trzech filarach. Obejmuje wytyczne w zakresie ryzyka operacyjnego, co uznawane jest za zupełnie nowy element w zarządzaniu ryzykiem w bankach. Wymogi co do ryzyka rynkowego generalnie nie uległy zmianom w porównaniu do wcześniejszych dokumentów. Wprowadzono również możliwość wykorzystania przez banki, własnych wewnętrznych modeli szacowania ryzyka kredytowego oraz ryzyka operacyjnego. W ramach drugiego filaru związanego z analizą nadzorczą, nałożono na banki obowiązek stworzenia wewnętrznych procesów szacowania kapitału ekonomicznego oraz oceny docelowych kapitałów, zgodnych z profilem ryzyka w danym banku i otoczeniem nadzorczym. W drugim filarze uwzględniono również ryzyka pominięte w filarze pierwszym, takie jak: ryzyko stopy procentowej w portfelu bankowym, ryzyko płynności. Opracowano także dodatkowe wymogi kapitałowe dla banków o słabszej kondycji ekonomiczno-finansowej, w celu bezpieczeństwa środków na rachunkach bankowych. Trzeci filar odnosi się do dyscypliny rynkowej, zobowiązując instytucje finansowe do ujawniania informacji związanych z ich profilem ryzyka oraz profilem kapitalizacji¹⁶.

Rozpatrując szczybel narodowy nadzoru finansowego w Polsce, od 2008 nastąpiło ograniczenie funkcji nadzorczej banku centralnego. Zgodnie z artykułem 66 oraz 67 Ustawy o nadzorze rynku finansowego¹⁷, Komisja Nadzoru Bankowego oraz Generalny Inspektorat Nadzoru Bankowego zostały rozwiązane z dniem 31 grudnia 2007 roku. Od 1 stycznia 2008 roku odpowiedzialność Komisji Nadzoru Bankowego przejęła Polska Komisja Nadzoru Finansowego. Pracownicy Generalnego Inspektoratu Nadzoru Bankowego stali się pracownikami Polskiej Komisji Nadzoru Finansowego¹⁸.

¹⁴ Nowa Umowa Kapitałowa Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego – *Konsekwencje dla Gospodarki i Sektora Bankowego w Polsce*, red. R. Wierzbą, M. Iwanicz - Drozdowska, B. Lepczyński, Raport z badań sfinansowanych przez KBN, Gdańsk 2004.

¹⁵ J. Krasodomska, *Ocena stanu przygotowania banków do wdrożenia Nowej Bazylejskiej Umowy Kapitałowej – przegląd wyników badań*, „Bank i Kredyt”, luty 2007, s. 47.

¹⁶ P. Wolanin, *Konsultacje i wdrożenie postanowień Nowej Umowy Kapitałowej w sektorze bankowym w Polsce*, Dokument konsultacyjny, Generalny Inspektorat Nadzoru Bankowego, Warszawa 2005, s. 5.

¹⁷ *Ustawa o nadzorze rynku finansowego*, Dziennik Ustaw, Nr 157, poz. 1119, jako uzupełnienie, 21 lipca 1006 rok.

¹⁸ J. Głuchowski, *The Commission*, op. cit., s. 291 – 294.

Poniżej przedstawione zostały zadania nadzorcze instytucji bezpieczeństwa finansowego, przewidziane w prawie, w celu funkcjonowania gospodarki polskiej w warunkach stabilności finansowej. Zgodnie z Art. 133. punkt 2 Prawa bankowego, dokonana została enumeracja czynności podejmowanych w ramach nadzoru bankowego polegających w szczególności na¹⁹:

- dokonywaniu oceny sytuacji finansowej banków, w tym badaniu wypłacalności, jakości aktywów, płynności płatniczej, wyniku finansowego banków,
- badaniu jakości systemu zarządzania bankiem, w szczególności systemu zarządzania ryzykiem oraz systemu kontroli wewnętrznej,
- badaniu zgodności udzielanych kredytów, pożyczek pieniężnych, akredytyw, gwarancji bankowych i poręczeń oraz emitowanych bankowych papierów wartościowych z obowiązującymi w tym zakresie przepisami,
- badaniu zabezpieczenia i terminowości spłaty kredytów i pożyczek pieniężnych,
- badaniu przestrzegania limitów, o których mowa w art. 71 i art. 79a, oraz ocenie procesu identyfikacji, monitorowania i kontroli koncentracji zaangażowań, w tym dużych zaangażowań,
- badaniu przestrzegania przez bank, określonych przez Komisję Nadzoru Finansowego norm dopuszczalnego ryzyka w działalności banków, zarządzania ryzykiem prowadzonej działalności, w tym dostosowania do rodzaju i skali działalności banku procesu identyfikacji i monitorowania ryzyka oraz sprawozdawania o ryzyku, badania dopuszczalnego ryzyka w działalności banków,
- dokonywaniu oceny szacowania, utrzymywania i przeglądu kapitału wewnętrznego.

Dotychczasowe regulacje prawne zdecydowanie sprzyjają racjonalnej alokacji zasobów kapitału oraz dają podstawy do efektywnego działania podmiotów gospodarczych. Jednak ostatni kryzys finansowy, a szczególnie jego konsekwencje, ujawniły, że istnieje jeszcze wiele problemów w kwestii regulacji nadzorczych, których rozwiązanie powinno być priorytetem w celu uniknięcia sytuacji kryzysowych w przyszłości.

Nowe rozwiązania unijne w celu wzmocnienia safety net

W związku z tym, że na szczyble Unii Europejskiej nie istnieją zintegrowane struktury nadzoru finansowego, postanowiono uregulować tę sytuację. Rzeczywiście trudno jest znaleźć instytucję, która sprawowałaby nadzór nad wszystkimi trzema elementami rynku finansowego: bankowym, kapitałowym i ubezpieczeń. Mimo tego, że wiele instytucji zajmuje się

¹⁹ *Ustawa prawo bankowe z dnia 29 sierpnia 1997 roku*, Dz. U. 02.72.665., art. 133.

choćby nadzorem bankowym na szczeblu europejskim, takich jak: Rada Ekonomiczno-Finansowa, Eurogrupa, Parlament Europejski, Europejski Bank Centralny, Komisja Europejska, Komitet Nadzoru Bankowego, Komitet Europejskich Nadzorów Bankowych, Komitet Ekonomiczno-Finansowy, to ich działania nie są spójne.

Grupa Jacquesa de Larosiere'go, w skład której wchodzi Leszek Balcerowicz, Otmar Issing, Rainer Masera, Callum Mc Carthy, Lars Nyberg, José Pérez oraz Onno Rusing, z polecenia Komisji Europejskiej opracowała dokument, w którym rozważając przyczyny kryzysu finansowego skupia się przede wszystkim na konieczności przeprowadzenia regulacji oraz zmian w nadzorze finansowym. Wśród wskazówek przedstawionych przez Grupę Larosiere'go znalazły się również zadania dla Komitetu Bazylejskiego (jego zalecenia nie mają mocy prawnej, jednak kraje umieszczają jego zalecenia w swoich prawach krajowych)²⁰.

W obliczu zaistniałego kryzysu, Grupa Larosierego proponowała przegląd zasad w dokumencie Nowej Umowy Kapitałowej (Basel II), ze szczególnym uwzględnieniem zaleceń w następujących obszarach: stopniowego wzrostu wymogów kapitałowych, przedstawienie ostrzejszych zasad dotyczących pozycji pozabilansowych, zacieśnienie norm zarządzania płynnością, wzmocnienie zasad kontroli wewnętrznej w bankach oraz zarządzania ryzykiem²¹.

Zanim jednak zostaną przedstawione propozycje ekonomistów Grupy Larosierego warto przyrzeć się dotychczasowym rozwiązaniom dotyczącym kwestii nadzoru finansowego na szczeblu europejskim. Stosownie do czteropozomowej procedury Lamfalussy'ego opartej na uzgadnianiu, tworzeniu, implementowaniu i kontroli prawa wspólnotowego usług finansowych, zaangażowano specjalistyczne europejskie komitety regulacyjne oraz nadzorcze. W przypadku sektora bankowego są to: Europejski Komitet Bankowy (*European Banking Committee – EBC*) oraz Komitet Europejskich Organów Nadzoru Bankowego (*Committee of European Banking Supervision – CEBS*). W przypadku sektora ubezpieczeń wymienia się: Europejski Komitet Ubezpieczeń i Emerytur Pracowniczych (*European Insurance and Occupational Pensions Supervision Committee – EIOPS*) oraz Komitet Europejskich Nadzorów Ubezpieczeń i Emerytur Pracowniczych (*Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors – CEIOPS*). Rolę komitetu regulacyjnego w sektorze rynku kapitałowego pełni Europejski Komitet Papierów Wartościowych (*European Securities Committee – ESC*), a komitetu nadzorczego Komitet

Europejskich Nadzorów Rynków Papierów Wartościowych (*Committee of European Securities Regulations – CESR*)²².

W celu zbudowania efektywnej sieci bezpieczeństwa Grupa Larosiere'go zaproponowała powołanie *European Systemic Risk Council (ESRC)* – Europejskiej Rady Ryzyka Systematycznego, pod przewodnictwem Prezesa Europejskiego Banku Centralnego (EBC). Miałaby ona składać się z członków Generalnej Rady EBC, przewodniczącego CEBS, CESR i CEIOPS oraz jednego przedstawiciela Komisji Europejskiej. Rada powinna gromadzić i analizować wszystkie informacje istotne dla stabilności finansowej w odniesieniu do makroekonomicznych warunków i makro-ostrożnościowego rozwoju we wszystkich sektorach finansowych. Powinno się również dążyć do osiągnięcia odpowiedniego przepływu informacji pomiędzy ESRC oraz mikro-ostrożnościowymi nadzorami. Natomiast efektywny system ostrzegania przed ryzykiem mógłby być prowadzony przez ESRC oraz Komitet Ekonomiczno-Finansowy (*The Economic and Financial Committee – EFC*). W przypadku poważnego zagrożenia, które mogłoby mieć negatywny wpływ na sektor finansowy lub na całą gospodarkę, ESRC powinna powiadomić szefa EFC. Natomiast Komitet Ekonomiczno-Finansowy przy współpracy z Komisją Europejską zobowiązany byłby do wdrożenia strategii po odpowiednim zidentyfikowaniu ryzyka. Jeśli ryzyko mogłoby prowadzić do dysfunkcji systemu finansowego lub monetarnego, Rada miałaby obowiązek poinformować Międzynarodowy Fundusz Walutowy - IMF (*International Monetary Fund*), Forum Stabilności Finansowej - FSF (*Financial Stability Forum*) oraz Bank Rozrachunków Międzynarodowych - BIS (*Bank for International Settlements*), w celu podjęcia odpowiedniej akcji na szczeblu Unii Europejskiej. W raporcie Larosiere'go proponowano również powołanie Europejskiego Systemu Nadzoru Finansowego (*The European System of Financial Supervisors – ESFS*), który miałby być siecią zdecentralizowaną. To znaczy, że istniejące instytucje nadzoru miałyby kontynuować nadzór, a ESFS odpowiedzialny byłby za koordynowanie stosowania standardów nadzorczych i gwarancję współpracy pomiędzy krajowymi nadzorami²³.

W rezultacie, w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 września 2009 (sygnatura COM(2009) 501) ustanowiono, że Europejski System Nadzoru Finansowego (*European System of Financial Supervisor – ESFS*) będzie składał się z²⁴: Europejskiego Nadzoru Bankowego (*European Banking Authority – EBA*), Europejskiego Nadzoru Ubezpieczeń i Pracowniczych Programów Emerytalnych (*European Insurance and*

²⁰ J. de Larosiere, *The High-Level Group*, op. cit., s. 20.

²¹ J. de Larosiere, *The High-Level Group*, op. cit., s. 20.

²² A. Kowalska, *Procedury obowiązujące w obszarze usług finansowych w Unii Europejskiej (proces Lamfalussy'ego)*[za:] www.bs.net.pl/upload/.../Microsoft%20Word%20-%20%20bsnet-97.pdf.

²³ J. de Larosiere, *The High-Level Group*, op. cit., s. 47.

²⁴ Bert Van Roosebeke, *Rozporządzenie Unii Europejskiej, Nadzór Bankowy w Unii Europejskiej (European Banking Authority – EBA)*, Niemcy, styczeń 2010, s. 1-4.

Occupational Pensions Authority -EIOPA), Europejskiego Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych (*European Securities and Markets Authority* - ESMA) oraz Europejskiej Rady ds. Ryzyka Systemowego (*European Systemic Risk Board* - ESRB). Ta ostatnia instytucja miałaby zajmować się wspólnotowym nadzorem nad całym systemem finansowym Unii Europejskiej. Europejski Nadzór Bankowy ma zastąpić Komitet Europejskich Nadzorów Bankowych (CEBS). Do głównych obowiązków EBA należeć będzie: rozwijanie prawnie wiążących standardów technicznych, spójne stosowanie europejskich zasad przez narodowe organy nadzoru, rozwiązywanie sporów pomiędzy narodowymi organami nadzoru oraz dbanie o stabilność na rynkach finansowych. W przypadku prawnie wiążących standardów technicznych, EBA ma za zadanie stworzenie europejskiego katalogu zasad w celu minimalizacji zaburzeń na wspólnotowym rynku finansowym. Postanowienia zawarte w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego Europejski Nadzór Bankowy, mają przyczynić się do zwiększenia poziomu koordynacji i większej harmonizacji decyzji podejmowanych przez narodowe instytucje nadzorujące sektor bankowy w Unii Europejskiej.

Zakończenie

W obliczu procesów integracji rynków finansowych, transgranicznych fuzji i przejęć, ekspansji banków na rynkach zagranicznych, wyraźnie dostrzegalne stało się zjawisko prowadzenia działalności banków na terenie trzech lub więcej krajów Unii Europejskiej. Przykładem jest Polska gdzie udział kapitału zagranicznego w sektorze bankowym wynosi ok. 63 % w kapitale zakładowym banków i ok. 70 % w aktywach banków komercyjnych. Jest to sytuacja, która stwarza wysokie ryzyko łatwego przenoszenia zakłóceń i niestabilności w systemie finansowym ponad granicami krajów. Wysokie koszty kryzysów finansowych obligują do podejmowania aktywności w celu ochrony systemu finansowego przed procesem destabilizacji. Sieć bezpieczeństwa (bank centralny, nadzór finansowy, rząd czy fundusz gwarantowania depozytów), jako system rozwiązań instytucjonalnych i regulacyjnych powinna być oparta na współpracy między instytucjami, koordynacji ich działań oraz wymianie informacji. Również Narodowy Bank Polski zgodnie z rekomendacjami Komitetu Ekonomiczno-Finansowego zaproponował rozwiązania w celu poprawy współpracy między instytucjami *safety net* w Polsce. Była to propozycja podpisania umowy między Ministerstwem Finansów a Komisją Nadzoru Finansowego a ówczesną Komisją Nadzoru Bankowego i Bankowym Funduszem Gwarancyjnym, na mocy którego określono warunki współpracy na wypadek kryzysu, jak i w czasach stabilności finansowej. Ponadto powołano Komitet Stabilności Finansowej będący

podmiotem koordynującym zarządzanie sytuacją kryzysową i zajmującym się wymianą informacji w momencie sytuacji kryzysowej²⁵.

Literatura:

1. Dziekoński P., *Nowa Umowa Kapitałowa – konsekwencje dla rynku kredytowego*, Narodowy Bank Polski, „Materiały i Studia”, Zeszyt nr 164, 2003.
2. Głuchowski J., *The Commission for Banking Supervision and the General Inspectorate of Banking Supervision as Institutions Supervising Commercial Banks*, [w:] H. Żukowska, M. Żukowska, *The Banking system in Poland*, Maria Curie - Skłodowska University Press, Lublin 2008.
3. Goodhart Ch., *The Organizational Structure of Banking Supervision*, FSI Occasional Paper No. 1, BIS 2000.
4. *Instytucjonalna organizacja nadzoru finansowego w krajach Unii Europejskiej*, Narodowy Bank Polski, Departament Systemu Finansowego, Warszawa, listopad 2009.
5. Jurkowska-Zeidel A., *Bezpieczeństwo rynku finansowego światła prawa Unii Europejskiej*, Oficyna Wolters Kluwer Polska, Warszawa, 2008.
6. Kowalska K., *Procedury obowiązujące w obszarze usług finansowych w Unii Europejskiej (proces Lamfalussy'ego)* [za:] www.bs.net.pl/upload/.../Microsoft%20Word%20-%20bsnet-97.pdf
7. Krasodomska J., *Ocena stanu przygotowania banków do wdrożenia Nowej Bazylejskiej Umowy Kapitałowej – przegląd wyników badań*, „Bank i Kredyt”, luty 2007.
8. Larosiere J., *The High-Level Group on Financial Supervision in the UE*, Report of The de Larosiere Group, Brussels, Luty 2009.
9. Mayer L., *An Agenda for Bank Supervision and Regulation*, Remarks Before the Institute of International Bankers 1999, [w:] *Instytucjonalna organizacja nadzoru finansowego w krajach Unii Europejskiej*, Narodowy Bank Polski, Departament Systemu Finansowego, Warszawa, listopad 2009.
10. Pawłowicz L., *Polska wobec wyzwań kryzysu finansowego*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańska Akademia Bankowa, 2008.
11. Roosebeke B., *Rozporządzenie Unii Europejskiej, Nadzór Bankowy w Unii Europejskiej (European Banking Authority - EBA)*, Niemcy, styczeń 2010.

²⁵ S.S. Skrzypek, *Rola NBP w zarządzaniu ewentualnym kryzysem bankowym na jednolitym rynku europejskim*, seminarium 20 czerwca 2007 roku pt. *Polska wobec integracji jednolitego rynku finansowego w Unii Europejskiej*.

12. Skrzypek S.S., *Rola NBP w zarządzaniu ewentualnym kryzysem bankowym na jednolitym rynku europejskim*, seminarium 20 czerwca 2007 roku pt. *Polska wobec integracji jednolitego rynku finansowego w Unii Europejskiej*.
13. *Ustawa prawo bankowe z dnia 29 sierpnia 1997 roku*, Dz. U. 02.72.665., art. 133.
14. Wolanin P., *Konsultacje i wdrożenie postanowień Nowej Umowy Kapitałowej w sektorze bankowym w Polsce*, Dokument konsultacyjny, Generalny Inspektorat Nadzoru Bankowego, Warszawa 2005.
15. Zaleska M., *The System of Deposit Guarantees and of the Security of the Banking System in Poland in the Context of Global Systematic Challenges*, [w:] H. Żukowska, M. Żukowska, *The Banking system in Poland*, Maria Curie - Skłodowska University Press, Lublin 2008.

Streszczenie

W związku z tym, że działalność finansowa prowadzona jest na płaszczyźnie ogólnoeuropejskiej, istnieje potrzeba stworzenia instytucji sprawującej nadzór nad rynkami finansowymi na szczeblu unijnym. W celu zapewnienia stabilności finansowej UE podejmuje się szereg inicjatyw służących rozwiązaniom instytucjonalnym i regulacyjnym dotyczącym nadzoru finansowego. Prace nad nową architekturą finansową powinny przyczynić się do sprawnego działania sieci bezpieczeństwa, szczególnie w sytuacji kosztownych gospodarczo kryzysów finansowych.

Summary

THE IMPORTANCE OF SECURITY INSTITUTIONS IN TERMS OF FINANCIAL CRISIS WITH PARTICULAR EMPHASIS OF THE NEW FINANCIAL SUPERVISION

Accordingly that financial activity is conducted on a pan-european level, there is a need to create institution that will serve as supervising of financial institutions at EU level. In order to maintain financial stability in the market of the European Union, are taken initiatives aimed at institutional and regulatory solutions for financial supervision. Work on a new financial architecture should contribute to the smooth operation of the safety net, particularly in the situation when the financial crises are economically costly.